

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

7. Ad C. Mæcenatem Cilnium

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A QVO DVCE[T] sic habent libri veteres longè plures, alij ducit.

VT OLIM GARGILIVS] quasi aliud agens Gargilium quendam notat, qui stulta quadam, & inani gloria cupiditate ductus id venando cepisse videri volebat, quod pretio cōpararat. Itaque etiā in epistolis Horatius, satyricè, id est, comiter, & vrbane hominum mores vellicat.

PLAGAS] Virg. Æneid. 4. Retiarara, plaga, lato venabula ferro.

DIFFERTVM TRANSIRE FORVM] frequentissimum forum. sic sat. 5. libr. 1. *Inde forum App I Differtum nautis, &c.*

EMTVM] non à se venante captum, sed pretio soluto paratum. longè huic dissimilis est venator ille, & qui cum eo comparatur, amator matronarum, sat. 2. libr. 1. *leporem venator vt alta In niue sectatur: posium sic tangere nolit: Captat & apponit. meus est amor huic similis. nam Transuolat in medio posita, & fugientia captat. mendose autem habent quidam libri vet. captum.*

B TVM IDI QVE] cibo & potione onerati, & conferti.

QVID DECEAT, QVID NON, OBLITI] quid honestū sit, quid turpe: quid decōrum, quid indecorum, obliti.

CERITE CERA] tali tabula, qualis erat ea, qua Cerites ignominia affecti fuerunt: cūm videlicet eis suffragiorum ius nō dedit populus Rom. vt ceteris municipibus. Gellius lib. 16. cap. 13. *Pri mos municipes sine suffragij iure Cerites esse factos, accepimus, concessumque illis, vt ciuitatis Romanae honorem quidem caperent, sed negotiis tamen, atque honoribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis, custoditisque. hinc tabula Cerites appellata versa vice in quas referri iubebant, quos nota causa suffragiis priuabant.* Hæc ille. M. Tullius orat. in Vatiniū, cūm eum suffragio dignum esse negat, eò fortasse spectauit. Referebantur autem in tabulas Ceritum à Cenforibus plebeij ignominia notati, ætati que fiebant: quod eò valebat, vt nullam aliam ad rem ciues essent, quàm vt pro suo capite tributū nomine arapēderent, vt ait Alcon.

C REMIG. VITIUS. ITHAC.] remiges & socij Vlyssis, homines intemperantes, & voluptatij, qui malunt suis cupiditatibus, & libidinibus obsequi, quàm in patriam reuerti. Præmonuerat Vlysses Tiresias, cūm venisset ille ad inferos, vt diligenter caueret, si saluus in patriam redire vellet, ne in Sicilia boues solis attingeret, vt est ὀδυσσ. λ. *Ὁ πότι δὴ πρῶτον πελάγῃς εὐεργεία νῆα Θενακῆν νήσω παρφυρῶν ἰοειδέα πόντον, Βοσκομένας δ' εὐρητε βόας τε καὶ ἴφια μῆλα Ηελίῃ, ὅς πάντ' ἐφορέα καὶ πάντ' ἐπακύνει, Τὰς εἰ μὲν κ' αἰσινέας ἔδασ, νόστο τε μέδῃαι, Καί κεν ἔτ' εἰς Ἰθάκῃω κακὰ περ πάροντες ἴκοιαι. Εἰ δέ κεν σίνται, τότε τι τεκμήρομ' ὀλεθρον.* id est, vbi autem primūm nauem tuam ad insulam Siciliam appuleris, & maris pericula effugeris, Boues autem Solis, qui omnia cernit, & omnia audit, pascentis & pinguis oueis offenderitis: eas si intactas, & ab omni detrimento integras esse sueris, reditūmque dumtaxat attendas: vos in patriam tandem quamuis multa perpeffi peruenire possitis: Sin eas læseris, tum tibi perni-

ciem & interitum imminere prouideo, cuius monitionis memor Vlysses, ὀδυσσ. μ. socios orat, vt, præsertim cūm rebus omnibus abundant ad victum necessarijs, ab armentis, & gregibus Solis abstineant manus. verba Vlyssis apud Hom. sunt hæc, *ὦ φίλοι ἐν γὰρ νηὶ θῆν βροῦσις τε, πόσις τε ἔστιν, πῶν δὲ βοῶν ἀπεχόμεθα, μὴ π' πάθωμεν, Δεινὸ γὰρ θεῶν αἰδέε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Ηελίῃ. ἰ. ὦ amici, In nauibus est & potus. Quapropter ab his bobus manus abstineamus, ne quid nobis ex eo detrimenti eueniat. horrendi enim dei hæc sunt boues, & pingues oues. Illi autem tandem cūm cibariis deficientibus, vinoque consumpto, tūm ab Eurylocho impulsī, quæ ex bobus Solis erant præstantissimæ, eas Vlysses dormiente abegerunt, & mactauerunt: quo factō Sol vehementer offensus, questus est apud deos immortalis facinoris illius atrocitatem: minatus est denique se cælo relicto ad inferos descendurum, lumēnque suum à Dijs, & hominibus ad Plutonem, & manes translaturum, si tam insignem in se iniuriam, atque impietatem inultam relinquerent. quare audita, Iupiter pollicetur ei se nauis Vlyssis fulmine consumturum.*

D CUI POT. PATR. FVIT INTERD.] id est, qui Vlyssis remiges, & socij maluerunt proposito naufragij periculo, boues Solis violare, quàm in patriam incolumes reuerti. sic apud Hom. loquitur Eurylochus ὀδυσσ. μ. *Εἰ δὲ χολασσάμενός π' βοῶν ὀρθοκεσεσθῶν Νῆ' ἐθέλη ὀλέσσω, ὅππ' δ' ἔσπρωγῆαι θεοὶ ἄλλοι, Βούλομ' ἀπαξ πῶδες κῆμα χανῶν ὑπὸ θυμῶν ὀλέσσω, Ἡ δὲ θῆα σπρώγασθαι ἐὼν ἐν νήσῳ ἐρήμῃ.* id est, Quod si Sol iratus propter boues nauem nostram obruere fluctibus voluerit, eūmque alij Dij secuti fuerint, semel mori malo fluctu demersus, quàm diu in deserta insula morans languere, ac tabescere.

E SI MIMNERMVS VTI CENSET] Mimnermus legendum: non, vt in nonnullis codicibus. Mimnermus. Μίμνερος enim semper apud Athenæum scribitur & libr. 14. & 15. & 16. Eius tota ferè poësis fuit amatoria. cuius extant hi versus apud Plutarch. *ὦδὲ ἠδίκ. ἀρετῆς, Τίς δὲ χαίρει, πὶ τὸ περπύον, ἄνευ χροῦς Ἀφροδίτης? Τεθναίω, ὅτε μοι μικρὴν πάντα μέλει,* id est, quis lepos, quid iucundum est sine aurea Venere? Moriar tum, cūm hæc desinent mihi esse curæ. Propertius lib. 1. *Plus in amore valet Mimnermi versus Homero: Carmina mansuetus lauia querit amor.* Horat. infr. epistol. ad Iul. Flor. lib. 2. significat, eum Callimacho fuisse à veteribus antepositum. *Discedo Alcaeus puncto illius: ille meo quis? Quis nisi Callimachus? si plus apposcere visus, Fit Mimnermus, & optiuo cognomine crescit.* si igitur (inquit Horat.) Mimnermi sententiam secutus vitam beatam & iucundam in amore, & iocis esse locatam existimas, totam ætatem in amore, & iocis exige.

7. AD C. MÆCENATEM
Cilnium. 2.

QUINQVE dies tibi pollicitus me
rurē futurum,

Sextil

- A Sextilem totum mēdax desideror. atqui,
Si me viuere vis sanum, recteq; valentē:
Quam mihi das agro, dabis agrotare ti-
menti,
Macenas, veniam: dum ficus prima ca-
lorque
Designatorem décorat licitoribus atris:
Dum pueris omnis pater, & matercula
pallet:
Officiosaq; sedulitas, & opella forensis
Adducit febreis, & testamēta resignat.
Quòd si bruma niueis Albanis illinet
agris:
Ad mare descendet vates tuus: & sibi
parcet:
- B Contractusque leget. te, dulcis amice, re-
uifet
Cum Zephyris, si cōcedes, & hirundine
prima.
Non, quo more piris vesci Calaber iubet
hospes,
Tu me fecisti locupletem. vescere sodes.
Iam satis est. at tu quantumuis tolle. be-
nignē.
Nō inuisa ferēs pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onu-
stus.
Ut libet: hæc porcis hodie comedenda re-
linques.
- C Prodigus, & stultus donat, quæ spernit,
& odit.
Hæc seges ingratos tulit, & feret omni-
bus annis.
Vir bonus, & sapiens dignis ait esse pa-
ratum:
Nec tamen ignorat, quid distent ara lu-
pinis: (rentis.
Dignum præstabo me etiã pro laude me-
Quòd si me noles vsquã discedere: reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos:
Reddes dulce loqui: reddes ridere deco-
rum, & (teruæ.
Intèr vina fugam Cynaræ marere pro-
- Fortè per angustam tenuis vulpecula ri-
mam
Repserat in cumeram frumenti: pastaq;
rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra.
Cui mustela procul, si vis, ait, effugere
istinc:
Macra cauum repetes arctum, quem ma-
cra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta re-
signo (nec
Nec somnum plebis laudo satur altitium:
Otia diuitijs Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundū laudasti: rexq;, paterq;
Audisti coram, nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere letus. E
Haud male Telemachus proles patientis
Vlyssæi:
Non est aptus equis Ithacæ locus, ut ne-
que planis (herbæ:
Porrectus spatijs, neque multæ prodigus
Atride, magis apta tibi tua dona relin-
quam.
Paruum parua decent: mihi iam non re-
gia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle
Tarentum.
Strenuus, & fortis, causisq; Philippus
agendis
Clarus, ab officijs octauã circiter horam F
Dum redit: atque foro nimium distare
Carinas
Iam grandis natu queritur: conspexit, ut
aiunt,
Ad rasum quendam vacua tonsoris in
umbra, (gueis.
Cultello proprios purgantem leniter un-
Demetri (puer hic no leuè iussa Philippi
Accipiebat) abi. quære, & refer, unde
domo, quis,
Cuius fortuna, quo sit patre, quove pa-
trono. (Menam,
It redit: & narrat, Vulteium nomine
Vu ij Praco

A Praconem, tenui censu, sine crimine notū,
Et properare loco, & cessare, & querere,
& uti,
Gaudentem paruisq; sodalibus, & Lare
certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.
Scitari libet ex ipso, quacumque refers.
dic

Ad cenā veniat. non sanè credere Mena:
Mirari secū tacitus, quid multa? benignè
Respondet. negat ille mihi? negat impro-
bus, & te

Negligit, aut horret. Vulteiū manè Phi-
lippus

B Vilia vendētem tunicato scruta popello,
Occupat: & saluere iubet prior. ille Phi-
lippo

Excusare laborē, & mercenaria vincla,
Quòd non manè domum venisset: deni-
que quòd non

Prouisisset eum. sic ignouisse putato

Metibi, si cenas hodie mecū. ut libet. ergo
Post nonam venies. nunc i: rem strenuus
auge.

Vt ventū ad cenam est dicenda, tacenda
locutus,

Tandē dormitū dimittitur. hic ubi saepe
Occultum visus decurrere piscis ad ha-
mum:

C Manè cliens, & iam certus conuiuia: iu-
betur (tinis.

Rura suburbana indictis comes ire La-
Impositus mannis, aruum, calumq; Sabi-
num

Nō cessat laudare. videt, ridetque Phi-
lippus: (querit,

Et sibi dum requiem, dum risus undique
Dum septē donat sestertia: mutua septē
Promittit: persuadet uti mercetur agel-
lum.

Mercatur. ne te longis ambagibus ultra,
Quàm satis est, morer, ex nitido sit ru-
sticus: atque

Sulcos, & vineta crepat mera: preparat D
ulmos:

Immoritur studiis: & amore senescit ha-
bendi.

Verūm ubi oues furto, morbo periere ca-
pella:

Spē mentita seges: bosest enectus arando:
Offensus damnis, media de nocte caballū
Arripit: iratusq; Philippi tēdit ad aedis.
Quem simul aspexit scabrum, in tonsūm-
qu ePhilippus:

Durus, ait, Vultei nimis, attentusque
videris (res

Esse mihi. pol me miserum patrone voca-
Si velles, inquit, verū mihi ponere nomē.

Quod te per Genium, dextramque, deos^E
que Penateis,

Obsecro, & obtestor, vita me redde prio-
ri.

Qui simul aspexit, quantum dimissa pe-
titis

Præstent: maturè redeat, repetatque re-
licta.

Metiri se quemque suo modulo, ac pede,
verum est.

DESIDERO] absūm. desideramus enim,
quæ absunt.

SI ME VIV. V. S.] in duobus cod. Vat. Ian-
noct. Turnesiano, Clericano, & vno Nicotiano,
& aliis duobus item manu scr. Russard. & vno^F
meo, scriptum est, *Si me vinero vis recteq; videre
valentem.* quam scripturam probo, neque tamen
receptam damno. hoc tantum dico, mihi videri
alteram potiolem, & probabiliorem.

SANVM] perspicuè hæc vox hoc loco, ad cor-
poris sanitatem refertur, vt suprâ diximus, si hæc
germana est huius loci scriptura: & ita Plautus in
Trucul. *agrotare malim, quam esse tua salute sanior.*
& infra epist. ad Quinct. *Neu, si te populus sanum,
recteq; valentem Dicitet, &c.* Propert. lib. 3.
*Nam quocumque die sanum te fata remittent, Pen-
debit collo Gallapudica tuo.*

DVM FIG. PR. CALORQUE DESI-
GN. &c.] totis his quattuor, qui deinceps se-
quuntur, versibus, anni tempus describit graue
corporibus, difficile, periculosum, & ad morbum
præcep, ac lubricum. huius loci igitur hæc sen-
tentia est: tantisper dum multis hominibus pro-
pter anni tempus immoderato calore feruidum
morientibus, designatores, qui funera, ludosque
funebreis

A funebreis procurant, lictoribus atratis stipati incedunt, &c. quod fit plerumque mense sextili, & se ptembri, id est, ineunte autumno: vt sat. 6. libr. 2. *Autumnusque granis Libitina questus acerba.* Quoniam autem mense sextili ficus primùm maturefcunt, & ex arboribus suis decerpuntur, iccirco ficum primam dixit, vt per ficum primam, & calorem, tempus anni significari intelligamus.

DE SIGNATOREM] eum, qui præest ludis funebribus, designatque quid, & quo modo, & quo ordine quicque sit agendum, quæque ornamenta sint adhibenda, docet ac præscribit.

LICTORIBVS ATRIS] ministris libitinariis atratis.

DVM PVERIS OMNIS PATER] satis declarat hic versiculus describi ab Horatio tempus anni morbis opportunum, & (vt Plautino verbo vtat) planè Acherunticum.

PALLET] timet pueris, id est, liberis suis, ne scilicet & tali anni tempore in morbum incidant, & moriantur, puerum vsurpare solet pro filio, vt indicauimus ad Odam 12. libr. 1. ibi, *puerosq, Læda.* pallerè autè posuit pro timere, propterea quòd timorem sequitur pallor. propriè posuitum est epist. 19. huius lib. *quòd si Pallerem casu, biberent ex sanguine cuminum.*

OFFICIOSAQUE SEDVLITAS, &c.] & dum ij, qui nimium diligentes sunt in officio retinendo, ac præstando, & qui studiosius in foro versantur, operam dantes suis clientibus, in febrè incidunt, & mortem cum vita commutant.

OPELLA] *ἑπιπολιών*, id est, deminutum ab opera.

ADDVCIT FEBREIS] sic Lucretius lib. 5. dixit, morbos apportare. *cur anni tempora morbos Apportant? quare mors immatura vagatur?*

TESTAMENTA RESIGNAT] per testamentorum resignationem, mortem significat. nam mortuo testatore, testamentum resignatur, id est, aperitur.

QVOD SI BRVMA NIVEIS, &c.] id est, cum autem bruma aduenerit. Nam particula *si*, hoc loco tempus significat, non condicionem vt apud Virgil. libr. 5. *Æn.* *Præterea si nona diem mortalibus almu. Aurora extulerit, & adsisque retexerit orbem, &c.* Terent. Phorm. *Non si redisset pater, ei veniam daret?* quod annotat Do. ad illum locum. & Catull. ad C. Licinium Caluum, *Nam si luxerit, ad librariorum Curram scrinia, Cæsios, Aquinos, &c.* & ita fortassè locus ille explicandus est Od. 27. libr. 3. *Rumpat & serpens iter institutum. Si per obliquum similis sagitta Terruit mannos.* & sat. 3. libr. 2. *Si vacuum tepido cepisset villula tecto.* M. Tull. lib. accusationum 2. in princip. *putabam tum denique rectè indicari posse, si nò modo reus improbus adduceretur, sed etiam diligens, & firmus accusator ad iudicium veniret, & 4. Verum hæc tū queremur, si quid de vobis per eum ordinem agetur, &c.*

ALBANIS] Latinis, Romæ propinquis, à monte Albano, qui est in Latio.

ILLINET AGRIS] hoc verbo aliter vtitur sat. 5. libr. 1. *Hic oculis ego nigra meis colyria lippus Illinere.* Est autem hæc tralatio.

AD MARE] fortassè ad sinum Tarentinum.

DESCENDET] accommodato, & proprio verbo vsus est. oræ enim maritimæ sunt aliis inferiores, vt pote ad quas fluuij decurrant.

VATES TVVS] Horatius. ego Horatius ad mare descendam.

SIBI PARCET] suæ valetudini consulat, ac seruiet: remissius viuet.

ET HIRVDINÈ PRIMA] vere ineunte. Aristoph in equitib. *Σκέψασθε παῖδες, ἢ Χόρδῆ, ὡς ἐστὶν ἡ ἄρχὴ χελιδόνων.* id est, considerate pueri, non videtis? tempus est: noua hirundo. Arist. *ἡδὴ αὖ μὴ χελιδόν ἔσται οὐ ποιεῖ:* id est, vna hirundo ver non efficit.

NON, QVO MORE PIRIS VESCI] non quemadmodum Calaber pira comedenda dat esufus suis hospitibus, nempe propterea quòd iis abundat, eaque nihili æstimat, ita ea mihi munera dedisti, quæ parui faceres, & me non merentem locupletauisti.

VESCERE SODES] verba Calabri ad hospitem, vescere piris, sodes. *sodes* blandientis vox, seu blandè hortantis: pro si audes, vt scribit M. Tullius in Oratore perf. Horat. sup. sat. 9. *Tene relinquam, an rem me sodes.*

AT TV, QVANTVM VIS TOLLE B.] verba sunt Calabri hospitis, Tolle (inquit) pitorum quantum vis. deinde subiicitur viatoris responsio, *benigne*, quem Calaber piris vult onerare, hoc modo, *benignè*, id est, hui, liberaliter mecum agis: verum habeo tibi gratiam: tua liberalitate non vtor. alij legunt, *tolle benigne*, coniunctim, & volunt hoc totum esse Calabri sermonem, vt sit hic verborum sensus, tolle liberaliter, & largiter, & quantum vis. quos non refello quidem, verum tamen placet mihi magis prior explicatio. *benignè* enim qui respondet, honestè & pudenter reicit, atque aspernatur. quòd autem quidam sic explicant *benignè* est blande recusantis. est enim perinde ac si diceret, excusatum me habeas: non satis eleganter loquuntur, aut dicunt quod sentiunt. debuerunt potius sic dicere, *benigne* est modestè & prudenter reiicientis: perinde ac si quis ita dicat, ignosceas mihi velim, si non vtor tua liberalitate, &c. suprà autem admonuimus, *benignus*, & *benignè* idem valere, quòd liberalis, seu largus: & liberaliter, seu largè. *tolle* autem, id est, sume, vel aufer.

TAM TEN. D. Q. SI] respondet viator hospes Calabri, tam delector tuis piris, quæ mihi donas, quàm si dimittar & discedam abs te eis oneratus.

VT LIBET: HÆC PORC.] Vt libet, (inquit Calaber) id est, facito vt voles: vel tollito, vel relinquito. Si tolles, leuabis me pitorum, quæ mihi oneri sunt, quæque pro nihilo duco, multitudine: si relinques, comedentur à porcis.

PRODIGVS ET STVLTVS] Prodigus (inquit) ea donat, quæ contemnit, ac pro nihilo putat: alioqui non profunderet, neque daret indignis. At vir bonus, & liberalis, quamuis pecuniam non admodum magni æstimet, (vt ait Aristoteles) scit tamen quid intersit inter æs, & lupinum, id est, quid intersit inter veros nummos,

A & nummos ex lupinis factos, comicos, speciem duntaxat nummorum habentis. Atque hic cum ita sit animatus, ampla, & pretiosa munera dignis referuat. Arist. libr. 4. de moribus ad Nicomachum, scribit, hominē liberalem suos fructus, suamque rem familiarem non neglecturum, vt possit de suo, viris bonis opitulati, & res necessarias suppeditare. Quemadmodū autem hīc Horatius ait prodigū ea donare, quæ parui aestimat: sic & Plautus in Truculento, amatorem bona sua pro stercore habere dicit.

HÆC SEGES] id est, hi deprauiati hominū huius ætatis mores, & hæc inepta, stultaque liberalitas, &c. sententia totius huius loci mihi hæc videtur esse: multi exoriuntur prodigi, & stulti, qui sua profundunt, & largiuntur indignis: qui denique bona sua pro stercore habent (vt loquitur Plautus): ita fit, vt multi quoque reperiantur homines ingrati, & immemores beneficii. Vir bonus autem, & verè liberalis: & qui cum dilectu, ac sapientia de rebus, & hominibus iudicat, qualis tu es, sua bona plurimi aestimat: & ex eis benignè facit viris bonis: & quibus plurimū debetur, in eos beneficii confert plurimum: & quæ admodum tu me iudicio, & dilectu locupletasti, atque ornasti: ita me gratum erga te præstabo. vel hoc modo explica, & facilius. Prodigii & stulti homines, sua bona profundunt, nullum dilectum in donando adhibent, viros bonos mendicare, & esurire sinunt, improbos, facinorosos, impuros homines collocupletant: hæc causa est, quamobrem tam multi exoriantur ingrati: neque enim mirum est, si lenones, aleatores, impudici, beneficii accepti sint immemores. mirum esset, si boni viri, beneficijs affecti à potentiore aliquo sese ingratos in eum præberent. nam neque vir bonus, ingratus, neque ingratus, vir bonus esse potest. hunc igitur versum, *Hæc seges ingratos* &c. sic interpretabere, Peruersa, & præpostera largitio, causa est, quamobrem toti ingrati homines reperiantur. atque hanc posteriorem explicationem, à priori non admodum differentem, magis probabant Paullus Manutius, & M. Muretus. Vtrocumque modo dicamus, tralationem in nomine *seges* in esse intelligere debemus. Quamquam Seruius hunc locum proferens ad illum Virgilij locum *Æn. 3. & victum seges agræ negabat*, segetem videtur velle hoc loco terram significare proprie & sine vlla translatione. quod non ita est. nam hoc tantum admonet, segetem hīc terram significare: neque iccirco negat in esse tralationem, & per segetem, seu terrā significari causam efficientem, & gignentem ingratos: nempe peruersam & inconsideratam largitionem.

INGRATOS TVLIT] rectè tulit. nam vt terra fruges ferre dicitur: sic hæc stulta largitio, prodigos gignere.

VIR BONVS ET SAP.] Virum bonum & sapientem opponit stulto & prodigo: & ostendit, quemadmodum stultus & prodigus dat indignis, & ea dat, quæ pro nihilo ducit: sic virum bonum & sapientem, non ignorantem quid distent veri & probi nummi à falsis, & improbis: veros illos

nummos referuare dignis hominibus, & sui similibus. **D**

NEC TAMEN ING. QVID DIST. ERA LVP.] id est, nec tamen ignorat quid intersit inter bonos & malos nummos: & ita Acron, si modò Acronis verba sunt. Natum à consuetudine comicorum, qui in scena lupinis, seu nummis ex lupino factis, utebantur pro veris, & aureis, seu areis. iccirco Plautus lupinos, aurum comicum appellat. Quin etiam hodie pueri in Italia ex lupinis nummos imitari solent. Verum ne quid dissimulem, M. Antonius Muretus cum hīc Lutetia, quatuor ab hinc annos nobiscum esset, veram huius loci explicationem mihi & Turnebo indicauit.

DIGN. PRÆST. ME ETIAM] hic versus opponitur illi superiori, *Hæc seges ingratos tulit*. &c.

QVOD SI ME NOLES VSQVAM] vide quàm cautè, & quàm modestè, & quàm liberè tamen pro se dicat Horatius. Primo loco Macenatis erga se beneficia commemorat, & verbis amplificat: deinde gratum se in eum, & beneficiorum memorem futurum pollicetur: hæc sunt modestiæ, & pudoris: postremò liberè simul, & vrbane, quæ à se Macenas acceperit, id est, quæ ipse habuerit tum, cum se ad eius amicitiam contulit, exponit, nempe corporis vireis, & firmitatem, formam, iuuentam, ætatem aptam ad suauitatem, blanditiàmque sermonis, ad risus, ad amores: quæ omnia (inquit Horatius) si me, vt mancipium quoddam vincitum, & constrictū apud te retinere voles, neque vsquam animi causa discedere fines, mihi redde: redde meliores annos, quos tecum consumsi. Quidam libri habent *vmquam discedere*. &c.

NIGROS ANG. FRONTE CAP.] iuuentam. in senectute enim & frons caluitio dilatatur, & capillus canitie albescit.

INTER VINA FUGAM, &c.] id est, vno verbo, reddes ætatem ad leuitates amatorias aptam. Nam si quem decet puella, aut mulieris alicuius impudicæ discessum, & fugam inter vina iniquo animo ferre, & marere: decet iuuenem, non virum: & multo minus senem. **E**

TENVIS] inani ventre.

REPSE RAT] contrahens, & demittens se introiuerat.

PASTA] iam satura.

RVRVS IRE] id est, redire, *παλινοίειν*.

TENDEBAT] conabatur, contendebar.

CVMERAM FRVMENTI] vas vimineum, seu, vt alij malunt, fictile, in quo frumentum à rusticis, & plebeijs hominibus condebatur, sat. 1. lib. 1. *Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?* *κωλέλη* nominatur à Græcis. capiebat autem medimnos sex.

QVEM MAC. SVBISTI] quem tum ingrefsa es, cum macra, & gracilis esses. cauus, quiuis locus excavatus. sat. 6. lib. 2. *me silua, cauusq; Tutus ab insidijs tenui solabitur ervo.*

HAC EGO SI COMPELLOR IMAGINE] non recuso, exemplo vulpis saturæ, omnia tibi reddere, si me nusquam abs te discedere velis, & si iubeas me etiam valetudinis incommodo semper apud

A apud te hærere. Omnes ferè libri manu scr. sic habent, *si compellor*: vulgati plerique *si compellar*. nõ profus malè. alij *si cõpeller*, mendosè, opinor. nam *cõpello* à verbo *cõpello*, is, accipiendum esse detur, non à *compello*, as.

RESIGNO] restituo. vt supr. Od. 29. lib. 3. de fortuna, *Lando manentem, si celereis quatit Penas, resigno, qua dedit.*

NEC SOMN. PL. LAVDO SATVR, &c.] nec animi tranquillitatem, & securam (vt Virgil. appellat) quietem plebeiiorum hominum, ideò laudo, quòd epularum exquisitarum & lautarum cõperit me satietas, & quòd lautus sim iam, & copiosus, aliter sensurus, si egerem, & si amicitias principum expertus non essem: immò verò et si non essem huiusmodi dapibus, & cenis expletus, animi securitatem, & somnum quietum, ac facilem, nihilominus optabilem, atque expetendum putarem: nec libertatem otiosam cum amplissimis diuitiis commutare vellem.

ALTIIVM] animalium, quæ eo consilio aluntur, vt saginentur, & saginata edantur: epularum exquisitarum, & sumtuosarum.

B ARABVM] sup. Od. 28. lib. 1. *Ischi, beatis nunc Arabum inuides Gazis.*

SÆPE VEREC. LAVDASTI] sæpe pudorem meum laudasti, ex quo me minimè cupidum & paucis contentum esse cognouisti.

RÈXQVE, PATÈRQVE AVDISTI CORAM] audisti rex, id est, appellatus & salutatusest rex. sic enim & Græci, & Latini loquuntur. Theocr. eid. 15. quod inscribitur *Χάριτες, Ο΄φρα κ' εἰν Αἰδωο κεκρυμμένος ἐδολὸς ἀκρότης*. id est, vt etiam apud inferos, & in domo Plutonis conditus, bonus audias. & Sophocles in OEdipode Colon. *Αλλ' ἔδρ' ἔτ' ὄπις δ' ἀκρόταται κακὸς Γάμοισιν, ἔτ' ἔς αἰὼν ἐμφέρεϊς σύ μοι Φόνος πατρὸς ἐξονείδ' ἔσον πικρῶς*. id est, at neque in his nuptiis malus audiam, neque in cædibus paternis, quas tu mihi semper maledicti loco amarè obijcis. Demosthenes *ἀπὸ τῶν φίλων καὶ ἐχθρῶν, ἃ τότε ἀνομάζοντο, ἦν ἵκα ἐδωροδιδωμ, γινώσκων καὶ θεοῖς ἐχθροί, καὶ ἄλλα, ἃ προσήκει, πάντ' ἀκρόσειν*. nam pro

C amicis & hospitibus, quibus tunc nominibus appellabantur, cum munera capiebant, nunc assentatores & diis inimici homines, & similia quæ eis conueniunt, nomina audiunt. Iterum Hor. epist. ad Quintium hoc libro, *Tu recte viuis, si curas esse quod audis.* & sat. 7. lib. 2. *Subtilis veterum iudex, & callidus audis.* ex quo illa nata sunt apud M. Tul. & ceteros bonos scriptores vsitatissima, *benè, & male audire*. rex autem hoc loco superiorem amicum significat, qui alit inferiorem, & tenuiorem, vt sup. annotaui ad Od. 36. lib. 1.

NEC VERBO PARC. ABS.] appellatus es à me rex, & coram, & nihilominus absens.

INSPICE SI POSSVM] id est, cum animo tuo considera, vt tùm libenter, ac iucundè ea, quæ mihi donasti, tibi sim redditurus, necne.

HAVD MALE TELEM. PROL. PAT.] non malè Telemachus Vlyssis filius Menelao respondit, equos ei pollicenti, & donare volenti.

PATIENTIS] expressit epitheta Homeri. sic enim passim nominatur in Iliade, & Odyss. *παλαί-*

φρον, πολύτλας: & ab alijs πολυτλήμων.

NON EST APTVS EQVIS] locus est id. d. vbi sic Telemachus, *Εὐδ' Ἰθάκη ἔτ' ἀρδρόμοι εὐρέες, ἔτε πλειμφὸν Αἰγίβοπος, καὶ μάλλον ἐπὶ ἑατος ἰπποβότσιο*. Οὐ γὰρ πρὸς νήσῳ ἰππῆλατος, ἔδ' εὐλεμων, Αἰθ' ἀλὶ κεκλιαται, Ἰθάκη δὲ τε καὶ πρὸς πασῶν. id est, in Ithaca autè neque apta sunt ad cursum spatia, neque prata. Quin aspera est, & à capris depasta, & tamen gratior, quam si equos pasceret. Nulla enim insularum est, quæ in mari iacent, planis spaciis porrecta, & equis agitan dis apta, neque pratis abundans, & herbosa: Ithaca autem omnium minimè. sic Aristoteles lib. 1. de arte dicendi, *τὰ ἀρμόττοντα*, id est, quæ nobis accommodata sunt, bona esse dicit. contraria ergo mala.

PORRECTVS SPATIIS] loca porrecta a Julio Cæsare dicuntur lib. 2. de bello Gallico, neque montibus intersepta, neque siluis impedita. sic enim loquitur ille, *Cum se illi identidem in siluas ad suos reciperent, ac rursus è silua in nostros impetum fecerent, neque nostri longius, quam, quem ad finem porrecta, atque aperta loca pertinebant, &c.*

PRODIGVS HERBÆ] largè herbam efferens: herba abundans, herba ferax. suprà *Arca-nique fides prodiga*. Od. 18. lib. 1.

REGIA ROMA] vt epist. ad Bullatium, *Cræse Regia Sardis*. Oda. 3. li. 4. *Roma principis vrbiū, &c.*

IMBELLE TARENTVM] otiosum, quietū, à bello vacuum, & voluptarium: quod declarat M. Tull. ep. ad Trebatium, *Indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factū. O castra praclaræ: quid fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misisses?* Tum Athenæus lib. 4. sic scribit de Tarentinis, *λέγουσι καὶ τὸν πνα λόγον οἱ Ταρεντινοί, τὸς μὲν ἄλλως ἀνθρώπους διὰ τὸ φιλοπονεῖν, καὶ ἀπὸ τῆς ἐργασίας διαπερβεῖν, ἀπὸ τῆς κενῆς ἕσθαι τὴν αὐτὸς δὲ διὰ τῆς σιωπῆς, καὶ τῆς ἡδονῆς, ἢ μέλλειν, ἀλλ' ἤδη βιωῖναι*. id est, Dicunt & hoc Tarentini, alios quidem homines, propterea quòd industrij & laboriosi sunt, & in opere faciūdo assidue versantur, parare se ad viuendum: se autè propter molles concubitus, & voluptates, non constituere in futurum, sed iam viuere.

PHILIPPVS] L. Philippus eloquentia, grauitate, florentissimus ciuitatis, vt ait Cic. orat. pro Quinctio. de eodem sic in Bruto, *Dnobis igitur summis, Crasso, & Antonio, L. Philippus proximus accedebat, &c.* hic dicebat, se tum, cùm brachium concalfecisset, solere pugnare, vt scribit M. Tullius 2. de Oratore.

HORAM] dici. dies enim in duodecim horas inæqualeis diuidebatur. sat. 5. lib. 1. *quarta vix demum exponimur hora.*

CARINAS] hac in vrbe regione Philippi domus erat. ibidem etiam Ciceronis: ibidem & Pompeij Magni. notus iocus Sex. Pompeij in M. Antonium, qui domum Pompeij occuparat. quæ referunt cùm alij, tùm Plutarch. in Anton. & Paterculus. Paterculi verba sunt hæc, *haud absurdè Sex. Pompeius, cùm in nauì Cæsarem, & Antonium cena exciperet, dixit, in Carinis suis se cenam dare. Carinas, lautas appellat Virg. libr. 8. Encid. ibi, passimq, armenta videbāt, Romanòg foro, & lautis mugire Carinis: vel propter ædificiorum elegantiam* (inquit)

A (inquit Seruius) vel propter Augustum, qui à Curriis veteribus natus est, & in Carinis nutritus ac sublatu. dictæ autem Carinæ à carinarum nauis similitudine.

ADRASVM QVENDAM] ex libris veterib. alij habent *Arrasum*, alij *Adrasum*, alij *Ab-rasum*.

TONSORIS IN VMBRA] in officina, in pergula, in vmbraculo. Sed cur vacua? quia ad tonforum officinas solent cōuenire loquaces homines & otiosi. lege annot. ad versum illum sat. 7. lib. 1. *Omnibus & lippis notum & tonforib. &c.*

DEMETRI] inquit Philippus Demetrii dominus.

PVER HIC] Demetrius, seruus Philippi. Ode 38. li. 1. *Perficos odi, puer, apparatus.* sat. 6. li. 1. *Cum Tiburte via pretorem quinque sequuntur Te- pueri lasanum portantes.* Oda 19. lib. 3. *Da noctis media, da puer auguris Murena.* epist. 2. li. 2. ver. 2. *Si quis forte velit puerum tibi vendere, &c.* sat. vlt. lib. 1. versu vlt. *Ipser, atque meo citus hac subscribe libello* sat. 7. lib. 2. *an hic peccat sub noctem qui puer vna furtiuam mutat strigilem, &c.*

B **CVLTELLO PROPRIOS PVRC.**] quidam libri veteres habent *Cultello proprio*: in his Nicotianus vnus. præterea nonnulli alij habent *refecantem* pro *purgantem*. sed hoc *refecantem*, tamquam ex annotatione natum, refeco, ac reijcio. *proprio*, probò, vt cohæreat cum voce *cultello*.

NON LÆVE] non stultè, & otiosè. Virg. in Tyro, *Si mens non laua fuisset.* Catull. in Cæsarem, *an hac sinistra liberalitas, Parum expatruuit?* Horat. in epist. ad Pison. *o ego laeus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam:* & læuum tempus pro inopportuno, sat. 4. lib. 2. *cum te sic tempore lauo Impellarim.*

ABI, QVÆRE, ET REFER] & refer, ad me scilicet, id est, mihi renuntia. mira breuitas, vt tertio abhinc versu, *It, redit, & narrat.*

VNDE DOMO, QVIS?] sic loquitur Virg. *Æneid. 7. Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis, an arma?* Proper. lib. 2. *Qualis, & unde genus: qui sint mihi, Tulle, Penates.*

C **CVIVS FORTVNÆ**] diues, an pauper. M. Tull. epist. ad Q. Valerium Q. F. lib. 13. *Gransifsimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiore esse fortuna.*

PRÆCONEM] præconis munus erat in comitiis tribus citare: qui magistratus essent creati, renuntiare: leges, quæ suadebantur pronuntiare: in iudiciis, iudices, testeis, reos citare: in auctiōibus, rerum pretia declarare.

TENVI CENSVM] tenui re familiari, tenui fortuna. census est, quantum quis ex omnibus suis bonis auctiōe facta venditis, reficere potest.

ET CESSARE] & feriari interdum: non semper esse occupatum in re quærenda, & negotio gerendo, *ῥελάττω.*

ET QVÆRERE, ET VTI] quærit rem avarus, sed non vitur: vt sat. 3. lib. 2. *Qui nummos, aurumque recondit nescius vti Compositis, metuensque velut contingere sacrum.* & epist. de arte poet. *Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti.* hic

Mena autem rem quærebat, & rebus quæsitis, ac D partis utebatur.

GAVD. PARVISQVE SODAL.] in quibusdam codicibus distinctionis nota ponitur post particip. *Gaudentem*. ea autem tollenda est. sat. 5. lib. 2. *Gaudentem nummo.*

ET LARE CERTO] domicilio certo, ac stabili, non vita vaga.

ET POST DECISA NEGOTIA] & negociis suis transactis, & confectis.

CAMPO] Martio. in quo complura ludorum genera exercebantur. Horat. epist. de arte poet. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.* homines otiosos, & feriatis in campo Martio frequentes esse consueuisse, declarat M. Tullius in oratione pro P. Quinctio, *Vixit enim semper incultè, atque horridè, natura tristi, ac recondita fuit: non ad solarium, non in campo, non in conuiuio versatus est.*

SCITARI LIBET EX IPSO] non est mihi satis ex te audire: volo ex ipso Mena quærere. verba Philippi.

QVODCVMQVE REFERS] quidam libri vet. habent *quacumque refers.*

BENIGNE, RESPONDET] id est, si coniunctè legamus, liberaliter respondet, vt loquitur Cæsar lib. 4. de bello Gall. *quibus pacem, atq. amicitiam petentibus, liberaliter respondet.* Sallust. de bello Iugurth. *Ad ea Iugurtha, tamesi regem fiet a locutum intelligebat, tamen pro tempore benigne respondet.* Terent. Phorm. *benigne dicis.* M. Tull. ad Attic. lib. 7. epist. ad Pomp. *cum pacis condiciones ad te afferri, a teque ad ea honorificè, & largè responderi viderem.* Idem ad Q. frat. li. 1. *Pompeius per benigne mihi respondit.* Muretus putat etiam hoc loco, aduerbium *benigne*, seorsum legendum, cui assentior. Qui autem respondet, *benigne*, honestè recusat: quo modo etiam nos nostro sermone loquimur, *Je vous remercie*, cum aliquid ab altero delatum, aut oblatum recusamus. sic sæpe Terentius, *rectè* vsurpat, pro negationis particula: fortasse ominis causa. nam Romani mali ominis vitandi causa non temere negabant. sic etiam Græci, vt

apud Aristoph. *καλῶς, & παρῶ:* id est, *rectissime*, laudo. quibus tamen verbis se recusare, atque aspernati significat.

NEGAT ILLE MIHI?] Verba Philippi. Itane est? negat ille mihi se venturum?

NEGAT IMPR.] respondet Demetrius. negat improbè, & pertinaciter. in eo se improbum præbet, quòd negat: & vel tuam voluntatem non curat, vel te fugit, ac reformidat.

TVNICATO] qui tunicis, non togis, propter egestatem, utebatur.

SCRUTA] vetera, & fracta ferramenta, pannos veteres, vasa dimidiata, & similia. Lucillius apud Gell. lib. 3. *Quidni? & scruta quidem vt vendat scrutari laudat. Praefractam strigilem, soleam improbu dimidiatā.* *ῥεῦν* & *ῥεντεῖν* nominat Græci, vnde *ῥενοπώλης*, qui vasa fracta, & similia vendit.

OCCVPA T] appellat eum improuidò, opprimit imparatum, & necopinantem: vel anteuertit, & salutat prior, vt subiungit.

MERCENARIA VINCLA] occupationes mercena-

A mercenarias, & præconias. erat enim præco: & mercede conductus, interdum merceis venaleis prædicabat.

PROVISISSET] mendosè in nonnullis libris legitur *pravidisset*, cum sit legendum *provisisset*: id est, prævisisset, seu antevisisset: quo verbo utitur Ter. Andr. *Provisio quid agat Paphilus*. idè Adolph. *Hera, ego hinc ad hos provisam, quam mox virginem arcessant. provisio autè duo significat*, (inquit Don.) procedo, & cum processu, video. Plaut. in Sticho, *more hoc sit, atque est ita, mea sententia, si quem hominem expectant, eum solent provisere.*

POSTNONAM] tribus horis ante solis occasum.

DICENDA, TACENDA] *ἰνῆ, καὶ ἀπὸνῆ*: ut fit in libero conuiuio, & apud eum, qui nobis suspectus non est, & cuius fide & amicitia ita confidimus, ut non vereamur, ne, quæ liberius locuti fuerimus, foras efferantur.

SÆPE OCCULTVM] ad hamum sæpè occultatum, quo Mena tanquam piscis, caperetur.

B VISVS] subaud. est, ut sæpè aliàs. *decurrere* autem, est è loco superiore currere. quamquam piscatores aiunt, pisces ad hamum venire aduerso flumine.

ETIAM CERT. CONV.] sic habent omnes libri manuscripti, ubi vulg. *etiam*, vna voce, minus rectè: quamquam *etiam* ferri potest.

INDICTIS] ferijs Latinis, quæ à Consule indicebantur, seu imperabantur. harum feriarum (ut scribit Dionys. libr. 4.) participes erant vrbes Latinae quadraginta septem: vel, ut alij volunt, sexaginta septem: quibus diebus taurus communiter ab omnibus immolabatur, eiusque tauri singula ciuitates partem ratam capiebant. fiebat porro hoc sacrificium in monte Albano Ioui Latiali. sacrificium ipsum Latiar appellabatur, à Tarquinio Superbo institutum. Quoniam autem Latij principatum populus Romanus obtinebat, iccirco taurum illum macabant sacerdotes, & pontifices Romani. Appellatur à Macrobio libr. 1. Saturn. cap. 16. hæ feriae etiam conceptiuae, quia à magistratu, videlicet consule, in dies certos concipiebantur. Varro libr. 5. de lingua Latina, *Similiter Latinae feriae, dies conceptiuae, dictus à Latinis populis, quibus in Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cum populo Rom. a quibus Latinae feriae dicuntur.*

IMPOSITVS MANNIS] vetus equis pusillis, seu subblatus in equos pusillos. sic loquitur Virg. Georg. 3. *Frena Pelethronij Lapitha, gyròsque dedere, Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis Insultare solo, &c.* & Cæsar libr. 1. de bello Gall. *omnibus equis Gallis equitibus detractis, in eos legionarios milites legionis decima imponere.* de mannis supra ad Od. 23. libr. 3.

DVM SEPT. DONAT SEST.] id est, septè millia sestertium nummum, quæ centum & septuaginta quinque aureos nostros efficiunt. Sed quoniam quidam viri docti scripserunt, sestertia, & sestertius idem valere, minuenda est hæ opinio, & hic error eripiendus est hominibus: Budæus denique noster, quem illi reprehenderunt,

defendendus, primùm autem constituendum est, quid sit sestertius. Valet igitur idem sestertius, quod nummus, & sestertius nummus: id est, duo asses, & semis: seu duæ libræ, & dimidia. nam as libram valebat. iccirco ita notabatur sestertius ab antiquis, LLS. vel sic HLS. posterius tamen notari ceptus est hoc modo IIS. quæ nota significat, nummum illum sic signatum valere duos asses & semissem. Atque hac nota signatum sestertium nummum æreum inspiciendum dedit mihi Clemens Teueninus, & alterum argenteum. Idem duos alios nummos argenteos ostendit, quorum alter sic erat notatus V. quæ nota significat valere quinque asses, seu duos sestertios, id est, dimidiam partem denarij: alter sic, X: quæ significat valere denarium, id est, decem asses, seu quattuor sestertios. dictus autem sestertius, *quasi semis tertius* (inquit Varro libr. 5. de lingua Lat.) *dipondius enim, & semis, antiquus sestertius est.* estque quarta pars denarij. Nam denarius quattuor sestertios continet. Quod & Sosipater confirmat libr. 1. instit. gramm.

his verbis. *Sestertius autem unde appelletur, solet quari: quod manifestum erit, si sciamus, apud antiquos denarium decem asses habuisse. Ideoque in rationibus faciendis denarium decussit X. inductum notamus. Cuius quarta pars dipondius semis, sestertius dicitur, quod de tribus assibus semis deficiat.* Denique & nota nihil aliud, quam dipondium & semissem ostendit LLS. quod si sestertius ad rationem monetæ nostræ Gallicæ redigatur, quinquaginta circiter sestertij, aureum hodiernum scutatium constituent: denarius autem erit ferè duodecima pars nostri aurei. Atque hæc de sestertio, & denario perspicua esse poterunt exemplis. M. Tull. frumentar. *Quid ergo à me tibi nummorum dari potest, cum senatus tibi quaternos nummos dederit? quid poscat, attendite. & vos queso simul indices, æquitatem prætoris attendite. Quaternos LLS, quos mihi senatus decreuit, & ex erario dedit, ego habeo, & incistam transferam ex fisco. Quid postea? quid pro singulis modijs, quos tibi impero, mihi octonos LLS dato. qua ratione? quid queris rationem?*

non tantam rationem res habet, quantam utilitatem, atque prædam. Dic (inquit ille) planius. Senatus te voluit mihi nummos dare, me tibi frumentum metiri: tu eos nummos, quos mihi senatus dare voluit, ipse habebis? à me cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes? &c. Ex hoc loco intelligi potest, quattuor sestertios vni denario pares esse, si conferas illa verba, *pro singulis modijs, quos tibi impero, tu mihi octonos LLS dato, cum his, à me cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes?* Denique sestertius ferè duos asses cum dimidio valebat. assen autem constat tertiam partem solidi Gallici, seu solidum Venetum valuisse. Suetonius scribit C. Iulium populo Romano hortos circa Tiberim publicè, & viritum trecenos sestertios legauisse. quæ summa æstimatione æqualis ferè est sex aureis Gallicis scutatis hodiernis. at si ciuibus Rom. singulis trecena sestertia legata essent, sena circiter millia aureorū scutatorum nostratum eis legata fuisset

A fuisse intelligerentur: quam summam neque populo Ro. viritim legatam esse, neque si legata fuisset, ex bonis C. Iulij Cæsaris redigi potuisse credible est. Sestertium igitur dicimus mille sestertos nummos valuisse. id planum fiet exemplis, quorum id primum sit, quod nobis hic locus suppeditat. Quæ nam fuisset hæc Philippi in Menam liberalitas, si septem sestertos nummos, id est, vix octodecim solidos, seu marketos Venetos, aut sex Gallicos ei donasset, totidemque mutuos dedisset? Idem Horat. epist. ad Iul. Florum, lib. 2. epist. de quodam Luculli milite, qui castellum Mithridatis munitissimum ceperat, *Clarus ob id factum donis ornatur honestis, Accipit & bis dena super sestertia nummum.* nonne ridicula fuisset Luculli in militem illum siue Valerianus fuerit, siue quis alius, munificetia, si viginti sestertos, id est xx. Carolinos nostros, ei donatos intelligeremus? quod si quis quærat quid sibi velit vox *nummum*, dico bis dena sestertia nummum positum esse, pro eo, quod est, bis dena, seu xx. millia sestertiū nummūm. atque ita locutus est M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Redeunt illi Rhegio Siracusas: quæri cum multis, ita ut sit, incipiunt, sese LLS LXXX. nummum frustra dedisse.* id est, octoginta millia sestertiū nummūm. Idem Horat. sat. 3. lib. 1. *decies centena dedisses Huic paruo paucis contento: quinque diebus Nil erat in oculis.* decies centena sestertia, seu decies cetera sestertiū millia, nostra ratione valent circiter xxv. aureorum hodiernorum millia. Ostendamus etiam ex M. Tullio, sestertium valere mille sestertos. Verr. de iure dicundo, *Dicebant quantum cuique eius iussu nummorum esset datum: gembant Syracusani: sed tamen patiebantur: repente recitatur vno nomine LLS CCL. millia iussu prætoris data.* sequitur mox aliis verbis eadem sententia. *numerantur illa LLS ducenta quinquaginta Siracusanis. ea quemadmodum ad istum postea per pseudothyrum reuertantur, tabulis vobis & testibus iudices planum faciam.* Idem epist. lib. 5. ad Rufum, *Reliquum est de sestertiū centum millibus, de quibus memini mihi a te Myrina literas esse allatas, non mei errati, sed tui, in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullij.* eadem epistola mox eandem summam iterat aliis verbis. *Quod si mihi expensa ista sestertia centum tulisses, tamen, quæ tua est suauitas, quique tuus in me amor, nolles a me hoc tempore, estimationem accipere.* En, quæ suprâ sestertiū centum millia dixit, hæc sestertia centum appellat. Idem Paradox. vlt. de Crasso, *capit ille ex suis prædiis sexcenta sestertia, ego centena ex meis.* nonne exploderetur, si quis diceret Crassum ex suorum prædiorum fructibus sexcentos sestertos duntaxat, M. Tull. ex suis centum refecisse? Idem ad Attic. lib. 2. *de Terentia autem (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut LLS XII. permutaret: tantum esse reliquum de argento, misit illa CCCC. (id est, decem millia) mihi, & ascripsit tantum esse reliquum. Cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perspicias quid in maxima refecerit? Queritur his verbis M. Tull. de Terentia, quod, cum ab ea expectaret XI. millia sestertiū, decem millia*

duntaxat miserit, & de tam parua summa, vide licet, duodecim millibus sestertiū, duo millia detraxerit, id est, ex trecentis aureis nostris, quinquaginta. quis erit tam excors, qui hoc loco sestertia duodecim idem esse dicat, quod sestertos duodecim, cum ex sestertiis nummis XII. nullo modo duo sestertiū millia detrahi possint? Accedant superioribus exemplis alia ex Catullo, Salustio, Martiali. Catullus igitur ad Furium, *Furi, cui neque seruus est, neque arca, Nec cimex &c. Hæc tu commoda tam beata, Furi, Noli spernere, nec putare parui: Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine: nam sat es beatus.* Non est profectò verisimile, hunc Furium à Diis immortalibus centum sestertos, id est, vix duos aureos hodiernos optare in animum vnquam induxisse. Quid? in eo epigrammate, quod scripsit idem poëta ad Silonem Ienonem, *Aut sodos, mihi redde decem sestertia Silo, &c.* decem sestertia, decem sestertos nummos interpretabimur, vt dicamus Catullum vix quintam partem aurei nostri huic Ienoni dedisse ea lege, vt puellam ab eo acciperet, deinde ab illo delulum, tantillam pecuniam repoposcisse? Sallustius de coniurat. Catil. scribit, si quis quid indicasset de coniuratione, quæ contra repub. facta erat, præmium seruo libertatem, & sestertia centum: libero, impunitatem eius rei, & sestertiorum ducenta millia senatum decreuisse. quid minus credibile, quàm sestertos centum, pecuniam vilissimam, cum libertate, re omnium carissima, senatum coniunxisse? Martialis (vt est in epigrammate quodam libr. 6.) sex sestertia à Pæto petiuerat: ille non negauerat quidem, sed longo post tempore tradiderat: Martialis in eum sic scribit, *Sex sestertia si statim dedisses, Cum dixti mihi, sume, tolle, dono: Deberem tibi, Pæte, pro ducentis. At nunc cum dederis, diu moratus, Post septem, puto, vel noue kalendas, Vis dicam tibi veriora veris? Sex sestertia, Pæte, perdidisti.* non sit profectò audiendus, qui dicat, Martialem sex sestertos à Pæto vnquam petiuisse, vix nonam aurei nostri partem: aut, cum eam pecuniolam accepisset, tanti eam fecisse, vt Pæto scriberet, eam iccirco illi periisse, quod serò liberalis fuisset.

E **F**
EX NITIDO FIT RVSTICVS] *ex nitido*, id est, vrbano, & bene habito, *fit rusticus*, id est, impolitus, scaber, horridus & obsoletus. Vrbani enim homines magnam partem cultiores, comtiores, mundiore, ac nitidiores rusticis solent esse. rustici contra horridi, scabri, inculti, strigosi, & illoti. sup. epist. 3. *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises Cum ridere voles, &c.* Nitidus autem non eum tantum significat, qui in victu mundus, & minimè sordidus est, verum etiam qui in sumtu faciendo elegans, & minimè parcus est. Plaut. Aulul. *Tamen e meo quidem animo, aliquanto facias reilius, Si nitidior sis in filia nuptiis.*

SVLCO ET VIN. CREP. MERA] nihil aliud loquitur, nihilque aliud habet in ore, quam sulcos, & vineta. M. Tull. ad Attic. lib. 9. *Dolabella suis literis Idibus Martij datis merum bellum loquitur.* vide quæ notauit ad Od. 18. lib. 1. de verbo *crepandi*. Vineta autem, loca sunt vitibus confita. sup. epist.

A epist. ad August. *Vt vineta egomet cadam mea.*

V L M O S] quibus maritantur vites alioqui viduis. vide supra annotationem ad illum locum, *Altas maritat populos.* Od. 2. epod.

S E N E S C I T] maceratur, tabescit, conficitur. Cicero pro Sextio, *otio, & tranquillitate reip. connefcebat.* ita senium pro re odiosissima, tardique plenissima usurpatur. Cæcilius, *Tibi ego Antipho has sero. Senium est, cum audio.* Plautus in Stich, *Heret vite me soror saturant: hæ mihi diuidia, & senio sunt.* Horat. epist. ad Loll. 2. *inhumana senium depone camæna.*

V E R V M , V B I O V . F . M . P . C A P .] non dissimile est exemplum illud apud Xenophontem *Κύριος παύδ.* li. 8. vbi Pheraulas, qui ex paupere diues à Cyro factus erat, desiderio tandem pristinae tranquillitatis, & quietis affectus, & curatum, ac molestiarum, quas sibi diuitias importasse querebatur, multitudinem offensus, omnium bonorum suorum possessionem in Sacam transfert, hoc sibi tantum excipiens, vt ab eo, tamquam hospes, atque etiam parcius, minusque eleganter, ac sumtuosè, quam hospes, alatur. Inter cetera autem diuitiarum incommoda, hoc quoque commemorat, quod necesse sit homini diuiti sæpe ab aliquo aut afferri oueis aliquot à lupo iugulatas, vel bouem è prærupto, & præcipiti loco delapsam: aut nuntiarum iumenta in morbum incidisse. verba Xenophontis, quæ ad hunc locum pertinent, sunt hæc, *ἡκεί δὲ πρὸς τῶν παροχῶν λευκομένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατὰ κρημνισμένας, ἢ τῶν φάσκων ἐπιπτοκέναι πρὸς κτήσιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ φερῶν, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν, πλείω λυπεῖσθαι, ἢ παρῶν διὰ τὸ ὀλίγα.* id est, venit autem aut oueis eas, quæ à lupo morsæ, vel iugulatae sunt afferens, aut boues, quæ præcipites è saxo deciderunt, aut nuntians in pecora morbum aliquem inuasisse. Itaque mihi videor, inquit Pheraula, pluribus nunc molestiis affici propterea quia multa possideam, quam antea, quia pauca haberem.

S P E M M E N T . S E G .] id est, minus reddidit, quam sperauerat agricola, spem fefellit, vt supra Od. 1. lib. 3. *Fundusque mendax arbore nunc aquas culpante, nunc torrentia agros sidera.*

B O S E S T E N E C T V S] bos arator: *Βοῦς ἀροτήρ.* Prisc. libr. 9. docens, necatum ferro, necatum verò, alia vi peremptum intelligi, hunc locum testem producit, sic Liuius, *fame, frigore, illuue, squallore enecti.* M. Tull. Tuscul. 1. *siti enectus Tantalus.*

M E D I A D E N O C T E] sic loquitur supra ep. 2. *surgunt de nocte latrones.* & sat. 3. lib. 2. *Vnde vxor media currat de nocte vocata.* & satyr. vlt. eiusd. lib. *De medio potare die.* & epistol. 14. quæ est ad Villic. *Quem bibulum liquidi media de luce Falerni, &c.* de media nocte autem, de medio die, de meridie, id est, aliquanto post mediam noctem, mediū diem, meridiem. sic M. Tull. pro Murena, *Vigilas tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas.*

S I M V L] simulatque, vt sæpe alibi.

S C A B R V M] horridum, squallidum, incomitum, impexum, qui antea erat nitidus, pexus, mundus, comtus.

I N T O N S V M] capillus intonsus, præterquam

in pueris, maroris, & luctus, & vitæ tristioris erat argumentum. Suet. in Aug. *Adeo namque consternatum ferunt, vt per continuos menses, barba, capilloque summissa, caput interdum foribus illideret.* vide quæ notauimus ad illum locum sat. 3. lib. 2. *sapientem pascere barbam.* Sed Aristotel. Rhet. 1. scribit pulchrum esse Lacedæmone, comam alere, ac producere. libertatis enim signum esse, quia non sit facile ei, qui sit capillatus, quicquam illiberale, aut mercenarium facere: *ὁν Λακεδæμονιοι κομῶν καλὸν ἔλευθερίας γὰρ σημεῖον. ἢ γὰρ ὅτι κομῶνται ῥᾶδον ἔδδεν ποιεῖν ἔργον θνητῶν.*

D V R V S] durus dicitur hoc loco nimis in negotio gerendo occupatus, nullū à labore vacuū tēpus intermittens, ab omnibus voluptatibus, & animi oblectationibus abstinens, homo ferreus, & pæne dicā inhumanus, doloris sensu carens, sic ep. ad Quint. hoc eod. lib. *sine pascat durus, aréiq.* aliter sat. 2. lib. 1. *Sub patribus duris trionum.*

V V L T E I] Vulteius dissyllabum est. notat Prisc. lib. 7. & producit testem hunc versum. Sic & Pompei, à recto Pompeius. Od. 7. lib. 1. *Pompei meorum prime sodalium.*

V E R V M M I H I P O N E R E N O M .] sic habent omnes ferè libri veteres, cum vulgati habeant *discere nomen.* ponere autem, id est, imponere. sic sat. 4. lib. 2. *Ponere signa nouis præceptis.*

Q V O D T E] id est, propter quod te obsecro, vt me reddas vitæ priori. sic Virg. lib. 6. *Æn. Quod te per cali iucundum lumen, & auras, Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli, Eripe me his iniuste malis.*

D E O S Q V E P E N A T E I S] Cicero libro de natura Deorum 2. *Penates à penu ducti sunt. est enim omne, quo vescuntur homines, penu: aut ab eo, quod penitus insident.* Habebat autem suos quisque deos Penateis domi suæ. Idem pro domo sua. *Quid est sanctius, quid omni religione munitius, quam domus vniuscuiusque ciuium? hic ara sunt, hic foci, hic Diij penates, hic sacra, religiones, caremonia continentur, &c.* idem Lares familiares dicebantur. Hor. sat. 5. lib. 2. *dulcia poma, Et quoscūque feret cultus tibi fundus honores, Ante Larem gustet venerabilior Lare diues.* Iterum M. Tull. in orat. pro P. Quinctio, quos appellauerat paullo antè deos Penateis, eisdem paullo post Lares familiareis dicit his verbis. *At hic quidem iam de fundo expulsus, iam à suis Dijs Penatibus eiectus esset. idem infra. illud dico, dominum expulsus esse de prædio, domino à familia sua manus allatas esse ante suos Lares familiareis.*

Q V I S I M V L A S P E X I T , Q . D .] sic habent omnes libri manu scrip. & item vulgari. Nonnulli tamen legi volunt, *Qui semel aspexit, &c.* & ita hunc locum explicant: qui semel aspexit, quantum d. p. distent, is mature redeat. Ego nihil mutandum censeo, & hæc verba sic declaro: Qui, Philippus, simulatque aspexit, id est, cognouit, seu considerauit, quantum dimissa, id est, relicta, distent à petitis: subintell. dixit ea, quæ sequuntur *mature redeat Vulteius*, ad prius vitæ genus scilicet, seu ad pristinum vitæ institutum, siue in urbem: repetatque, ea, quæ reliquit. Hæc autem ita dicuntur à Philippo, vt imperante alicui suorum, det operam, vt redeat Vulteius: videat eius rationes, & accipiat

A accipiat : agatque cum eo liberaliter, vtille primo quoque tempore omni negotio & molestia, & cura vitæ rusticæ solutus ad vitam priorem reuerti possit. Non erat enim consentaneum L. Philippum, clarissimum virum, & in repub. occupatissimum, cum Vulteio rationem inire & συναρρολογεῖν. Itaque dat alicui è suis negotium, vt eum quam primùm dissoluat.

MATURE REDEAT] inquit Philippus, redeat quam primùm in urbem: & quam primùm repetat ea, quæ reliquit.

MET. SE QV. SVO M. AC P. V. EST.] verum est, id est; par est. vt sat. 3. lib. 2. *An, quodcunque facit Macenas, te quoque verum est, Tanto dissimilem & tanto certare minorem?* monet autem prouerbium, vt id vitæ genus vnusquisque sequatur, quod sibi aptum sit.

§ AD CELSVM ALBINOUANVM.

B **CELSE** gaudere, & bene rem gerere Albinouano

Musa rogata refer, comiti, scribæq; Neronis. (chraminantem,

*Si quæret, quid agam: dic multa, & pul-
Viueret nec rectè, nec suauiter: haud quia
grando*

*Contuderit viteis, oleamq; momorderit
estus:* (in agris:

*Nec quia longinquis armentum ægrotet
Sed quia mente minus validus, quam cor
pore toto,*

*Nil audire velim, nil discere, quod leuet
agrum:*

C *Fidis offendar medicis: irascat amicis,
Cur me funesto properet arcere veterno:
Quæ nocuere sequar: fugiam, quæ profore
credam:*

*Roma Tibur amem ventosus: Tibure
Romam.*

*Post hæc, vt valeat: quo pacto rem gerat,
& se:* (horti.

*Vt placeat inueni, percontare, utq; co-
Si dicet rectè: primùm gaudere: subinde
Præceptum auriculis hoc instillare me-
mento:*

Vt tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

CELSE GAVD. ET BENE REM GER. **D** &c.] Græcorum more locutus est, κέλεω χαίρειν, καὶ εὖ πράττειν, &c. ordo est, ô musa à me rogata refer, id est, renuntia salutem Celso, qui me prior saluere iussit. Plato in Charmide improbat hanc Græcorum salutationem, χαίρει, id est gaude: aitque multo præstare ita salutare, σωφρόνει, quod idem valere dicit, atque γῶθι σταυρὸν, id est, nosce te ipsum.

COMITI, SCRIBÆQVE] notandum, inferiorem amicum, comitem nominari: scribam autem cum accipio, qui scribendis litteris ab amico potentiore præpositus est.

MINANTEM] præ me ferentem, promittentem, iactantem, sic loquitur sat. 3. lib. 2. *Atqui vultus erat pulchra, & præclara minantis,* id est, de te promittentis. atque eadem est interdum verbi ἀπειλεῖν apud Græcos significatio. Homer. ὁδύσοθ. Ἡμῶν ἀπειλήσας βῆταρμονας εἶναι ἀέλιος. id est profecto minatus es saltatores esse optimos. iungit item hoc verbum cum accusandi casu Od. 28. lib. 1. *Sic quodcunque minabitur Eurys Fluctibus Hesperis, &c.*

NON QVIA GR. CONTVDERIT VITEIS] nomē Græcum χαλαροποιῖαν videtur expressisse. translato dictum illud sat. 7. li. 2. *postquam illi iusta podagra contudit articulos, &c.*

MOMORDERIT] affecerit, læserit. alibi ad frigus trāstulit, vt sat. 6. lib. 2. *Matutina minus cantos iam frigora mordent.* epistol. 16. translato dixit, *Mordeat opprobrijs falsis, mutemque colores?*

ÆGROTET IN AGRIS] sic est scriptum in duob. cod. Vatic. & Iann. Faer. Torn. Rain. Card. Russ. Nicot. Cleric. ceteris. vulgati autem habent, *in aruis.*

MENTE MINVS VALIDVS] animo æger potius, quam corpore. Hippocr. aphorism. γῶμῃ νοσέων.

CVR ME FUNESTO, &c.] hæc ita sunt accipienda, quasi pronuntientur ab Horatio offenso, atque irato: vel *cur hoc loco valet*, propterea quod, cuius rei exempla sunt ratiōra. M. Tull. ad Att. lib. 3. *Quod me accusas, cur hunc meum casum tam grauitè feram, debes ignoscere.* frequentiora sunt illa M. Tull. ad Cælium lib. 2. *Quid ergo accidit, cur cōsiliū mutarem? nonne omnia potius, cur in sententiā permanerem?* & lib. 2. *accus. tamen digna causa esset, cur inimicitias hominis improbiissimi susciperem.* & pro Sextio. *male dicit Sabino, homini Reatino, cur tam temerè exclamarit occisum.* Idem lib. 5. de finib. sub extrem. *nō pugnem cum homine cur tantum habeat in natura boni: illud urgeam,* &c. T. Liuius lib. 43. *Fecerit aliquid Philippus, cur aduersus eum armati, & bellum gerentem hoc decerneremus.* dixit autem *me arcere veterno* pro eo, quod est à me veternum arcere, per hypallagen: vt epistol. de arte poët. *classis Aquilombus arcet.*

VETERNO] lethargo: vnde, qui veternos à Latinis, lethargici à Græcis appellantur, qui veterno laborant. Horat. satyr. 2. lib. 2. *Vilethargicus hic cum sit pugil.* vtitur hoc nomine Cicer. epist. ad Cælium lib. 2. *erat in eadem epistola veternus ciuitatis.* & Cæli. ad Cic. 8. *nisi ego cum tabernarijs, & aquarijs pugnarem, veternus ciuitatis occupasset.* Virg. Georg.